

NOBEL
MEDICUS®

PORTRELER

PROF. DR. İRFAN BAŞAR (1900-1959)

*Türkiye’de Oftalmolojinin Gelişimine
Bir Katkı*

Çağatay Üstün

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İzmir

ÖZET

Türk tıp tarihinin bir dalı olan Türk oftalmolojisinin gelişimini incelerken, buna katkıda bulunan hekimlerle karşılaşırız. Sağlam arşivler ve kaynaklar incelendiğinde, bu hekimlerin özellikle Cumhuriyet sonrası dönemde aktif rol oynadıkları bilinmektedir. Bu hekimlerden birisi olan Prof. Dr. İrfan Başar, zorlu akademik kariyeri boyunca önemli bir konuma gelmek ve önemli başarılar elde etmek için büyük çaba sarf etmiştir. Bu makalede,

onun hayatının bilinmeyen bazı yönlerini ortaya çıkarmayı amaçladık. Ayrıca, Fatma-Ömer Ekimci Kütüphanesi arşivlerinde yazdığı unutulmuş bir kitaba rastladığımızda, buna ait kısa bilgileri okuyucularla paylaşmayı amaçladık. Türk tıp ve oftalmoloji tarihiyle ilgilenenlerin faydalı bulacağını umuyoruz.

Anahtar kelimeler: Türk tıp tarihi, oftalmoloji tarihi, Prof. Dr. İrfan Başar, arşiv, unutulmuş bir kitap.

SUMMARY

As we examine the development of Turkish ophthalmology, a branch of Turkish medical history, we encounter physicians who contributed to its development. A review of robust archives and sources reveals that these physicians played an active role, particularly in the post-Republican era. One of these physicians, Professor Dr. İrfan Başar, made great efforts to achieve a prominent position and achieve significant success throughout

his challenging academic career. In this article, we aim to uncover some unknown aspects of his life. Furthermore, when we came across a forgotten book he wrote in the archives of the Fatma-Ömer Ekimci Library, we aimed to share brief information about it with readers. We hope those interested in the history of Turkish medicine and ophthalmology will find it useful.

Keywords: Turkish medical history, history of ophthalmology, archive, a forgotten book.

HAYATI

Ülkemizde göz sağlığı ve hastalıkları alanını tanımlayan oftalmolojinin gelişimine katkı sağlayan hekimlerin yaşamının temel bir metin üzerinden doğru kaynaklar üzerinden hazırlanması hem Türk tıp tarihi hem de Türk oftalmoloji tarihi açısından önem arz etmektedir. Bu makalede yine böyle bir hekimi tanıtmaya çalışacağız.

Prof. Dr. İrfan Başar 1900 yılında Bursa/Karacabey’de doğdu. Mülkiye Kaymakamlarından Hüseyin Hüsnü Bey’in oğludur. İlk tahsilini Uzunköprü ve Çorlu’da, İstanbul’da Yerebatan ve Darüledep’te, orta ve lise tahsillerini ise Safranbolu İdadisi’nde tamamladıktan sonra, 1921 yılında teğmen rütbesiyle Askeri Tıbbiye’den mezun oldu. Diploma numarası 3430’dur.

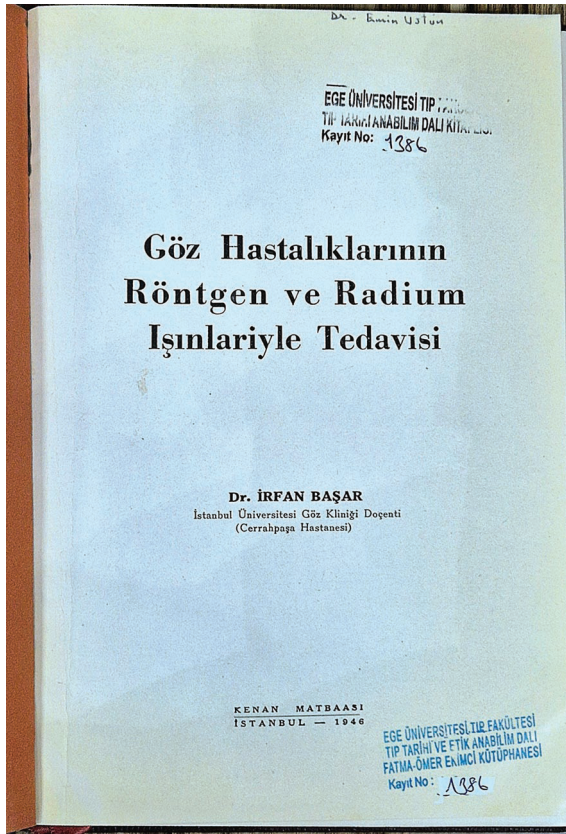
Gümüşsuyu Askeri Hastanesinde staj gördükten sonra, 1922 yılında Millî Mücadele’ye katılarak farklı illerdeki askeri birliklerde (İzmir, Milas, Samsun) çalışarak üstteğmenliğe terfi etti. 1924 yılında Askeri Tıp Okulu masraflarını ödeyerek sivil hayata geçiş yaptı. Bunun ardından Safranbolu ve Bolu Hükümet Tabipliği görevinde bulundu. Daha sonra 1927 yılında Haseki Hastanesi asistanlığına tayin oldu. İki yıl kadar Göz Kliniği’nde çalışarak ihtisas (uzmanlık) sertifikasını almaya hak kazanan Dr. İrfan Başar, ihtisasını geliştirmek için Sıhhat Vekâleti tarafından Paris Tıp Fakültesi’ndeki Göz Kliniği’ne gönderildi. Buradaki iki yıllık görev süresinin ardından ülkeye dönerek, Urfa Memleket Hastanesi Göz Mütchassısı’na tayin oldu. 15 Şubat 1934 tarihinde nakil olduğu Manisa Hastanesi’nde Göz Mütchassısı’lığı

görevini sürdürdü. 18 Aralık 1936 tarihinde kendi isteği ve mazereti sebebiyle İstanbul Leyli Tıp Talebe Yurdunun (o dönemde yatılı tıp talebe yurtlarına verilen isim) hekimi oldu. 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Kliniği doçentliği için başvurdu. 24 Kasım 1937 tarihinde imtihanı başarıyla vererek, 29 Aralık 1937 tarihinde Cerrahpaşa Hastanesi’nde bulunan Tıp Fakültesi Göz Kliniği’ndeki doçent kadrosuna atandı.

1933 Üniversite Reformu’ndan sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Kliniği direktörlüğüne getirilen Prof. Dr. Joseph Igersheimer (1879-1965) döneminde, onunla birlikte Dr. Naci Bengisu ve Dr. İrfan Başar’ın başarılı çalışmaları sayesinde bu klinik, Avrupa’da yapılan muayene ve cerrahi tekniklerin uygulandığı bir merkez haline geldi.

Dr. İrfan Başar, 1946 yılında “Göz Hastalıklarının Röntgen ve Radium Işınlarıyla Tedavisi” isimli önemli bir kitap yazdı. Aslında bu kitap, 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Göz Kliniği doçentliği için başvurduğu tezinden oluşmaktadır. Araştırıldığında, Dr. Başar’ın bu eseri dışında yazdığı başka bir kitabına rastlanmamıştır. Ancak buna ek olarak Hipopyonlu ve nükslü iridosiklitisler ve Behçet trisemptomu Adie sendromu, göz kanserleri, hakkında mide kanamaları ve körlük hakkında, püpitomi ve diğer bazı etütleri farklı tıbbi mecmualarda yayınlanmıştır.

Prof. Dr. İrfan Başar, Uluslararası Cerrahi Cemiyeti ile Fransız Oftalmoloji Cemiyeti’nin üyesiydi.¹⁻³

Başar'ın "Klinik Altı Dekolman" ve Dr. R. Barihak ile beraber "Periflebitis Retinae" isimli tebliğleri vardır.⁷

Arşivden Çıkan Bir Kitap

Prof. Dr. İrfan Başar'ın yazdığı bir kitaba Fatma-Ömer Ekimci Kütüphanesi arşivinde 1386 kayıt numarasıyla rastlıyoruz. Kitabın "Önsöz"ünde de belirtildiği gibi, bu tıbbi eser 1936'dan 1946'ya kadar geçen süreçteki 10 yıllık gözlem ve inceleme sonucunda hazırlanmıştır. Bu eserin tam bir kitaba dönüşmeden önce 1939 yılındaki tanıtımı bir kaynaktan şöyle yapılmıştır: "Türk Oftalmoloji Gazetesi, yıl 8, c. 3. sayı 7-8'den ayrı bası Türk Oftalmoloji Cemiyeti'nin 1939 celsesinde tebliğ edilmiştir. Kaynakça sayfa sonlarındadır."⁸

Kısa Kitap Künyesi (Orijinal haliyle)

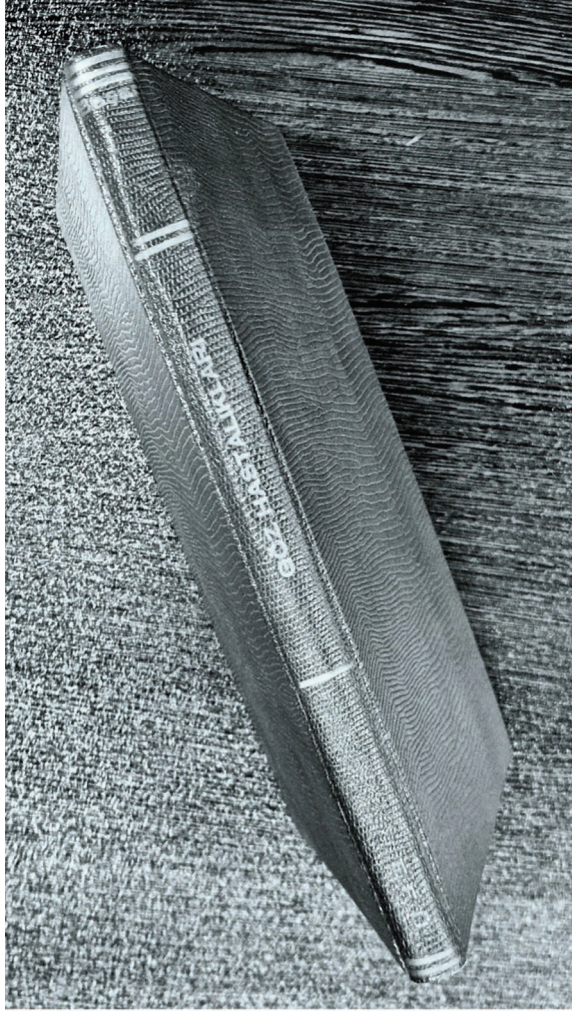
Kitap adı: Göz Hastalıklarının Röntgen ve Radium Işınlariyle Tedavisi

Yazar: Dr. İrfan Başar (İstanbul Üniversitesi Göz Kliniği Doçenti (Cerrahpaşa Hastanesi) Kenan Matbaası, 69 sayfa, İstanbul 1946.)

Kondisyonu: Çok iyi durumda. Kitabı edinen kişi tarafından sonradan ciltlenmiş. İç kapak sayfasında, kitabın Dr. Emin Üstün'e ait olduğu sağ üst taraftaki el yazısından anlaşılmaktadır. [Prof. Dr. Emin Faik Üstün (1922-1973), Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyoloji Anabilim Dalının kurucusudur.] (Resim 1,2,3).

Kitabın içinde yer alan Önsöz'de Doç. Dr. İrfan Başar'ın takdimi şöyledir:

"Bu eser 1936'dan 1946'ya kadar on yıllık bir müşahede ve inceleme süresine dayanarak yazılmıştır. Tedaviler İstanbul Üniversitesi Radyoloji Enstitüsü'nde yapılmıştır. Gördüğüm iyi kabulden dolayı bu enstitünün sırası ile direktörlüklerini yapmış ve şimdi ayrılmış bulunan Ord. Prof. Dessauer ve Sgalitzer ile onların yerlerini değerleri ile tutmakta olan ve bana arkadaşlıklarını esirgemeyen Prof. Dr. Tevfik Berkman ve Prof. Dr. Muhterem Gökmen'e pek çok şey borçlu olduğumu belirtmek isterim.

Resim 3. Dr. İrfan Başar'a ait kitabın ciltlenmiş hali (Kitap sırtının görüntüsü)

Harp çıkıncaya kadar kliniğimizin direktörlüğünü yapan hocamız Igersheimer'i burada saygı ile anarım.

Fotoğrafları çeken ve saklayan eski teknik asistanımız Bn. Winterstein'a, bilim eserlerine değer veren Kenan Basimevi sahibi Kenan Dinçman'a teşekkürlerimi sunarım."

Ülkemiz oftalmoloji tarihinde yer alan hekimlerin bu alanın gelişmesi için katkılar sağladığı muhakkaktır. Katkı dereceleri ne olursa olsun, oftalmolojinin günümüzdeki yerinin sağlanması için yapılan çalışmaların zorlu aşamalardan geçerek bugünlere geldiğini söylemek mümkündür. Bu konuda yapılan her bir araştırma çalışması bu gerçeği kuvvetlendirecektir. Prof. Dr. İrfan Başar'ın katkılarını da bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir.

***Yazar herhangi bir çıkar ilişkisi içinde bulunmadığını bildirmiştir.**

KAYNAKLAR

1. Erden F. Türk Hekimleri Biyografisi, Çituri Biraderler Basımevi, 1948; 39-40.
2. Unat EK. Dünya'da ve Türkiye'de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları:4, İstanbul 1988; 330-331.
3. Ceylan İ. Türklerde Cerrahinin Gelişimi, Tuna Matbaacılık, Ankara-Aralık 2012; 115.
4. <https://www.todnet.org/html/todnet.asp?a=dernekhakkında> (Erişim tarihi: 19.12.2024)
5. Üzel HM. Düünden Bugünlere Benim Tıbbiyem ve Üniversitem, Nobel Tıp Kitabevleri, 201; 409-410, 413-414.
6. Dirim Tıp Dergisi Arşivi, Mart-Nisan 2003; 60.
7. Glokom 2019; 1: 27.
8. https://www.kitantik.com/sozluk/Goz-hastaliklarinin-rontgen-sualarile-tedavisi_1hge1waixkxalzm1bv5?srsltid=AfmBOoohlfmAltb3XHs6iZp9uWcnogt3TjoLvr6oISDFf9QMS-GZSymt (Erişim tarihi: 19.12.2024)